

**Транскордонна Рамсарська територія
«Прип'ять-Стокід-Простир»:**

**розвиток спільної природоохоронної діяльності
України і Республіки Білорусь**

**Трансмежова Рамсарська територія
«Прыпяць-Стаход-Прастыр»:**

**развіццё сумеснай прыродаахоўнай дзейнасці
Украіны і Рэспублікі Беларусь**

**Transboundary Ramsar Site
«Pripyat-Stokhid-Prostyr»:**

**development of joint nature protection activity
between Ukraine and the Republic of Belarus**

Ця публікація видана в межах виконання спільних Проектів Програми розвитку ООН (ПРООН) та Глобального Екологічного Фонду «Зміцнення управління та фінансової стійкості національної системи природоохоронних територій в Україні» та «Створення умов для стійкого функціонування системи охоронних водно-болотних угідь у білоруському Поліссі (підвищення ефективності їх управління та вдосконалення практики землекористування)».

Думки, висновки чи рекомендації належать авторам та упорядникам цього видання і не обов'язково відображають погляди ПРООН.

Програма розвитку ООН (ПРООН) є глобальною мережею ООН в галузі розвитку, організацією яка виступає за позитивні зміни та надає країнам доступ до джерел знань, досвіду та ресурсів задля допомоги людям в усьому світі будувати краще життя. Ми співпрацюємо з 166 країнами світу, допомагаючи їм знаходити власні шляхи розв'язання глобальних та національних проблем в галузі розвитку. Покращуючи свої власні можливості, вони мають змогу використовувати досвід та знання співробітників ПРООН та широкого кола наших партнерів.

Світові лідери зобов'язалися виконати Цілі тисячоліття в галузі розвитку, включно із такою всеохоплюючою ціллю як скорочення бідності вдвічі до 2015 року. Мережа ПРООН координує та допомагає країнам об'єднувати глобальні та національні зусилля, які спрямовуються задля досягнення означених Цілей. Ми зосереджуємося на допомозі країнам спільно виробити та поділитися рішеннями щодо проблем в таких сферах діяльності:

- Демократичне врядування
- Подолання бідності
- Запобігання кризисним ситуаціям та їх подолання
- Енергетика та навколишнє природне середовище
- ВІЛ/СНІД

ПРООН допомагає країнам, що розвиваються, отримувати та використовувати технічну допомогу ефективно. У всіх видах діяльності ПРООН виступає на захист прав людини та створення рівних соціальних можливостей для жінок та чоловіків.

Гэтая публікацыя выдадзена ў рамках рэалізацыі праектаў Праграмы развіцця ААН і Глобальнага экалагічнага фонда «Узмацненне кіравання і фінансавай устойлівасці нацыянальнай сістэмы прыродаахоўных тэрыторый ва Украіне» і «Стварэнне ўмоў для устойлівага функцыянавання сістэмы ахоўваных водна-балотных угорддзяў у беларускім Поліссі (павышэнне эфектыўнасці іх кіравання і ўдасканаленне практыкі землекарыстання)». Меркаванні, высновы і рэкамендацыі, выказаныя ў гэтай публікацыі, належаць выключна аўтарам. Яны могуць не супадаць з пунктам гледжання ПРААН.

Праграма развіцця ААН – гэта глабальная сетка ААН у галіне развіцця, што виступае за перамены і далучае краіны да ведаў, досведу і рэсурсаў, якія дапамогуць людзям пабудаваць лепшае жыццё. Мы працуем непасрэдна на месцы ў 166 краінах, дапамагаючы ім знайсці іх уласныя рашэнні выклікам у галіне глабальнага і нацыянальнага развіцця. У працэсе развіцця мясцовага патэнцыялу яны абпіраюцца на супрацоўнікаў ПРААН і шырокае кола нашых партнёраў.

Сусветныя лідэры абавязаліся дасягнуць Мэтаў развіцця тысячагоддзя, уключаючы найважнейшую мэту скарачэння беднасці ўдвая да 2015 года. Сетка ПРААН звязвае і каардынуе глабальныя і нацыянальныя намаганні па дасягненні гэтых Мэтаў. Нашым прыярытэтам ёсць дапамога краінам у распрацоўцы рашэнняў праблем і абмене імі ў наступных галінах:

- дэмакратычнае кіраванне;
- скарачэнне беднасці;
- папярэджанне крызісаў і аднаўленне;
- энергетыка і навакольнае асяроддзе;
- ВІЧ/СНІД.

Праграма развіцця ААН дапамагае развітым краінам эфектыўна прыцягваць і выкарыстоўваць дапамогу. Ва ўсёй сваёй дзейнасці мы заахочваем абарону правоў чалавека і пашырэнне магчымасцяў жанчын.

This publication has been produced within the implementation of the UN Development Programme and the Global Environment Facility projects "Strengthening governance and financial sustainability of the national protected area system in Ukraine" and "Catalyzing sustainability of the wetland protected area system in Belarusian Polesie through increased management efficiency and realigned land use practices". The views, findings and recommendations expressed in this publication are those of the authors alone. They do not necessarily represent the views of UNDP.

UNDP is the UN's global development network, advocating for change and connecting countries to knowledge, experience and resources to help people build a better life. We are on the ground in 166 countries, working with them on their own solutions to global and national development challenges. As they develop local capacity, they draw on the people of UNDP and our wide range of partners.

World leaders have pledged to achieve the Millennium Development Goals, including the overarching goal of cutting poverty in half by 2015. UNDP's network links and coordinates global and national efforts to reach these Goals. Our focus is helping countries build and share solutions to the challenges of:

- Democratic Governance
- Poverty Reduction
- Crisis Prevention and Recovery
- Energy and Environment
- HIV/AIDS

UNDP helps developing countries attract and use aid effectively. In all our activities, we encourage the protection of human rights and the empowerment of women.

Транскордонна Рамсарська територія «Прип'ять-Стокід-Простир»:

розвиток спільної природоохоронної діяльності України і Республіки Білорусь

Вступ

У 2009 році один з найбільших комплексів заплавних лук і боліт, розташований на кордоні України і Республіки Білорусь, отримав статус **Рамсарської трансграничної території міжнародного значення «Прип'ять-Стохід-Простир»**. Це унікальне водно-болотне угіддя загальною площею 38 856 га, яке вдалося зберегти у природному стані в центрі урбанізованої Європи.

Болота є одним із найбільш унікальних, важливих, і, водночас, вразливих типів природних екосистем. Це місце існування значної кількості рослин, тварин і птахів, багато з яких відносяться до рідкісних і зникаючих видів. Болота є дуже важливими для людини: їм належить друге місце (після світового океану) по поглинанню парникових газів. Їх газорегуляторна, кліматоутворююча, біологічна, ресурсно-сировинна і багато інших функцій обумовлюють ту особливу увагу, яку приділяють до них в усьому світі. Тут можна знайти такі корисні та смачні ягоди як журавлина, голубика, брусниця і моршкочка, вони є серцевинною зростання багатьох видів важливих лікарських рослин. До того ж, болотні екосистеми є цінними мисливськими угіддями, а також джерелом біомаси, яка в свою чергу, є джерелом альтернативної енергії.

Створення єдиної транскордонної території відкриває більш широкі перспективи для нормалізації гідрологічного режиму та запобігання деградації природних екосистем цього унікального європейського регіону.

У 1971 р. було укладено **Конвенцію про водно-болотні угіддя** (м. Рамсар, Іран). Відповідно до цього глобального міжнародного договору, проголошення водно-болотного угіддя, яке «має міжнародне значення» і включення його до Списку Конвенції означає те, що держава бере на себе зобов'язання здійснювати свою діяльність на даному угідді таким чином, щоб сприяти збереженню та стійкому використанню водно-болотного угіддя, а також сприяти охороні, управлінню та раціональному використанню ресурсів мігруючих водоплавних птахів.

Географічні особливості Рамсарської території «Прип'ять-Стохід-Простир»

Територія «Прип'ять-Стохід-Простир» входить до складу Поліської низовини. Тут представлені незаймані заплавні низові болота та вологі заплавні луки, які раніше були широко розповсюджені в Центральній Європі, але зараз практично зникли. Заплавний ландшафт різного ступеня дренажування, з луками на дернових заболочених ґрунтах, є доволі молодим, оскільки його формування почалося у другій половині голоцену та триває й досі. Численні сліди дії льодовика залишилися у вигляді великих піщаних дюн. Літологічну основу поверхневих відкладень формують алювіальні піски, водно-льодовикові піски і супіски. Ґрунти цієї території мають складне мозаїчне поширення внаслідок високого рівня ґрунтових вод, що обумовлює розвиток процесів заболочування і формування торфово-болотних, а в низинах – алювіально-гумусних, глеєватих і глеєвих ґрунтів. На їх формування значно впливають потужні розливи річок під час весняної повені і паводків.

Рамсарська територія
«Прип'ять-Стохід-Простир»

Клімат території обумовлюється її розташуванням у помірних широтах на заході великої Східно-Європейської рівнини, відносним віддаленням від океанічних водних просторів і характеризується як помірковано-континентальний з помірно теплим літом і м'якими зимами.

Найхолоднішим місяцем року є січень, а найтеплішим – липень. Річні амплітуди температури дорівнюють 23°C. Середньорічна кількість опадів становить 550-600 мм. Максимум опадів припадає на липень і серпень. Вегетаційний період триває 195-205 днів (кількість днів із середньою температурою вище 6°C).

Найбільшими водотоками цього регіону є річки Прип'ять, Стохід і Простир, русла яких частково були випрямлені, але сьогодні – замулились і заросли. Влітку спостерігається "цвітіння" води, викликане перенасиченням синьо-зелених водоростей.

Прип'ять – річка меандричного типу із численними рукавами, яка поповнюється поталими, дощовими та ґрунтовими водами. Прип'ять – головна притока Дніпра, друга за довжиною (775 км) і перша за площею басейну (121 тис. км²), у своєму верхів'ї формує близько 80% загального обсягу дніпровської води. Крім основних річок, гідрологічна мережа регіону представлена більш дрібними водоймами і водотоками (річками Гнила Прип'ять, Стир, Воротець), протоками, системою каналів, численними малими та мілководними водоймами на заболочених ділянках заплави.

Природні особливості Рамсарської території «Прип'ять-Стохід-Простир»

Транскордонне водно-болотне угіддя «Прип'ять-Стохід-Простир» представлено, головним чином, системою боліт, трясовин, заболочених територій і торфовищ. Особливості території визначають характер місцевої флори і фауни, що відрізняються високим ступенем біорізноманіття – тут знайдено більше 198 хребетних тварин і 550 видів судинних рослин. Цінність природних співтовариств підкріплюється значною кількістю рідкісних видів тварин і рослин, що перебувають під загрозою зникнення і потребують дбайливого ставлення та охорони. З них 23 види рослин занесено до Червоної книги України (ЧКУ), 22 види – до Червоної книги Республіки Білорусь (ЧКРБ), серед яких: альдрованда пухирчаста (*Aldrovandeta vesiculosae*), щитолісник звичайний (*Hydrocotyle vulgaris*), сальвінія плаваюча (*Salvinia natans*), баранець звичайний (*Huperzia selago*), береза низька (*Betula humilis*), верба Старке (*Salix starkeana*), верба лапландська (*Salix lapponum*), осока Девелла (*Carex davalliana*), осока затінкова (*C. umbrosa*) тощо.

На території виявлені види, що суворо охороняються в інших країнах Європи та включені до Бернської конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі: юринія Талієва (*Jurinea cyanoides*), альдрованда пухирчаста (*Aldrovandeta vesiculosae*) і зозуліні черевички справжні (*Cypripedium calceolus*).

На болотах домінують осока зближена (*Carex appropinquata*) і осока омська (*C. omskiana*). Фрагментарно представлені чорновільхові ліси (*Alnus glutinosa*). У флорі торфових луків переважає пучковий щучник (*Deschampsia caespitosa*) і молінія голуба (*Molinia coerulea*). На піщаниках домінує булавоносець сіруватий (*Corynephorus canescens*); серед водної рослинності – лепешняк великий (*Glyceria maxima*), очерет (*Phragmites australis*), осоки (*Carex omskiana*, *C. acuta* і *C. acutiformis*), часто зустрічаються латаття сніжно-біле (*Nymphaea candida*) і кубушка жовта (*Nuphar lutea*). Піднесені («мінеральні острови», гряди і прируслові вали в заплавах річок) покриті заплавними луками. Їх флора представлена переважно дрібно-осоково-злаковими та різнотравно-злаковими рослинними асоціаціями, які раніше були широко поширені у Поліссі, а сьогодні практично зникли на території Центральної Європи.

Специфіка місцевого тваринного світу багато в чому визначається її високою заболоченістю. Загалом на території транскордонного Рамсарського угіддя живуть 198 видів хребетних тварин, серед яких 144 види птахів, 23 види ссавців, 17 видів риб, 9 видів

амфібій і 5 видів рептилій.

Національний статус охорони (ЧКУ) мають чорний лелека (*Ciconia nigra*), підорлик малий (*Aquila pomarina*), орлан-білохвіст (*Haliaeetus albicilla*), зміїд (*Circaetus gallicus*), лунь польовий (*Circus cyaneus*), сірий журавель (*Grus grus*), великий кроншнеп (*Numenius arquata*), пугач (*Bubo bubo*), сірий сорокопуд (*Lanius excubitor*), очеретянка прудка (*Acrocephalus paludicola*), гоголь (*Bucephala clangula*), тетерук (*Lyrurus tetrix*), крячок чорний (*Chlidonias niger*), крячок білокрилий (*C. leucopterus*), ропуха очеретяна (*Bufo calamita*), кутора мала (*Neomys anomalus*), горностаї (*Mustela erminea*), європейська норка (*Mustela lutreola*), видра (*Lutra lutra*), бобер (*Castor fiber*), лось (*Alces alces*).

Видра (*Lutra lutra*), деркач (*Crex crex*), очеретянка прудка (*Acrocephalus paludicola*), сірий журавель (*Grus grus*), орлан-білохвіст (*Haliaeetus albicilla*) мають міжнародний статус охорони як види, які знаходяться під загрозою глобального зникнення.

Територія «Прип'ять-Стохід-Простир» є одним з найважливіших у Європі місць гніздування та концентрації водно-болотних видів птахів у період сезонних міграцій, тому її можна назвати справжнім «пташиним раєм». Тут на перехресті двох найважливіших міграційних шляхів – Поліського і Балтійсько-Середземноморського – збираються під час сезонних міграцій близько 150 тис. птахів (головним чином, водно-болотних).

Серед гніздуючих птахів домінують сіра чапля (*Ardea cinerea*), крижень (*Anas platyrhynchos*), чирок-тріскунок (*Anas querquedula*), широконоска (*Anas clypeata*), лиска (*Fulica atra*), звичайний погонич (*Porzana porzana*), малий погонич (*Porzana parva*), чайка (*Vanellus vanellus*), травник (*Tringa totanus*), великий веретенник (*Limosa limosa*), баранець (*Gallinago gallinago*), крячок чорний (*Chlidonias niger*), крячок білокрилий (*C. leucopterus*), кобилочка-цвіркун (*Locustella naevia*), кобилочки солов'їна (*L. luscinoides*), очеретянка прудка (*Acrocephalus paludicola*) тощо. Серед численних мігрантів зареєстровані сіра гуска (*Anser anser*) - 10,000-15,000 особин, крижень (*Anas platyrhynchos*) - 15,000-20,000, популюх (*Aythya ferina*) - 6,000-10,000, лиска (*Fulica atra*) - 8,000-12,000, турухтан (*Philomachus pugnax*) - 10,000-12,000, крячок чорний (*Chlidonias niger*) - 4,000-6,000, сірий журавель (*Grus grus*) - близько 1,200, ластівка (*Hirundo rustica*) - близько 20,000.

Водно-болотне угіддя є важливим нерестовищем і джерелом корму для багатьох видів риб. Найбільш поширені тут звичайні та озерно-річкові види риб, які досягають високої чисельності по всьому Поліссю.

Серед них – щука (*Esox lucius*), плітка (*Rutilus rutilus*), червонопірка (*Scardinius erythrophthalmus*), укля (Alburnus alburnus), густера (*Blicca bjoerkna*), окунь (*Perca fluviatilis*), йорж (*Gymnocephalus cernuus*), лящ (*Abramis brama*) тощо. У стоячих водоймах зустрічаються карасі золоті (*Carassius carassius*) й срібні (*C. auratus*), лин (*Tinca tinca*), в'юн (*Misgurnus fossilis*) тощо. Чотири види риб: жерех (*Aspius aspius*), укля (*Pelecus cultratus*), озерний голяк (*Phoxinus phoxinus*), бичок-гонець (*Neogobius gymnotrachelus*) занесені до Червоного списку Міжнародного союзу охорони природи (МСОП), 14 видів включені до Списку видів, що потребують особливої уваги й охорони і занесені до реєстру МСОП. 8 видів риб підлягають особливій охороні згідно з Бернською конвенцією: бистрянкa, укля, жерех, верховодка, чехоня, гірчак, щипівка, в'юн.

Серед представників герпетокомплексу національний статус охорони (ЧКУ) має болотна черепаха (*Emys orbicularis*), до Червоного списку МСОП занесені кумка червоночерева (*Bombina bombina*) і звичайна квакша (*Hyla arborea*).

Очеретянка прудка (*Acrocephalus paludicola* Vieillot, 1817) – це невеликий співучий птах, занесений до Червоного списку МСОП як вид, який перебуває під загрозою глобального зникнення. Крім того, він увійшов до Додатку 2 Бернської Конвенції, Додатку I, II Бонської конвенції по збереженню міграційних видів диких тварин, ЧКУ і ЧКРБ. Сьогодні у Республіці Білорусь проживає 5,500-6,000 особин (що

складає приблизно 51% світової популяції виду), в Україні – 2 250-4 400 особин (більше 20%). Зимує в Африці і повертається до Європи у квітні. Виводить 4-6 пташенят. Найбільша частина гніздового ареалу очеретянки прудкої припадає на Брестську область Республіки Білорусь, де зареєстровані найбільші в Європі та світі популяції цього виду. В Україні близько 80% усієї популяції зосереджено в басейні річки Прип'ять. Заходи по збереженню популяції очеретянки прудкої передбачають охорону всіх місць гніздування і проведення ренатуралізації осушених боліт, де раніше гніздилися ці птахи.

Значення Рамсарського договору для подолання наслідків антропогенного впливу у межах Поліської низовини

На початку ХХ століття через відсутність великих промислових підприємств у Поліссі, важкодоступність та віддаленість території від основних транспортних магістралей природа цього регіону збереглась у незайманому стані. Але у зв'язку із введенням в експлуатацію осушувальних систем у 1974 р., а також будівництвом дамб, відбулися зміни в гідрологічному балансі та водному режимі всієї унікальної території. Сьогодні вся ця меліоративна мережа перебуває в занедбаному стані. Обвалування та звуження заплави річок призвели до появи високих і тривалих паводків (іноді – до 3-4 місяців). Практично щорічно протягом останніх десяти років рівень поверхневих вод становить 50-100 см і більше. Непокритими водою залишаються невеликі піднесені ділянки уздовж берегів річок, гряди в межріччях річок і крайові зони боліт. Висока вода у весняну, а іноді і в літню пори року, негативно впливає на стан природних екосистем.

Водночас тривалий заплavnий режим, надлишок водотоків, стариць, проток та інших перезволожених угідь значно обмежують господарське використання даної території і, таким чином, сприяють збереженню її водно-болотних комплексів.

На початку 80-х рр. у заплаві річок Прип'ять і Стохід була створена мережа заказників різних рівнів: гідрологічних, зоологічних, ботанічних тощо. У 1994 р. у міжріччі Прип'яті, Простира та Стиру Пінського району Брестської області (Республіка Білорусь) було створено Республіканський ландшафтний заказник «Простир», що межує з Українським кордоном. Крім того, з метою поліпшення гідрологічної ситуації у басейні річки Прип'ять частину заказників Волинської і Рівненської областей України об'єднали в регіональний ландшафтний парк «Прип'ять-Стохід» (РЛП ПС). Свою назву парк взяв від назв двох річок, що протікають його територією. У 2007 р. частина РЛП, яка належала до Волинської області, отримала статус Національного природного парку «Прип'ять-Стохід» (НПП ПС) з метою посилення охорони території. На базі Рівненської частини РЛП ПС було заплановано створення Національного природного парку «Нобельський» (Зарічненський район).

У 2007 рр. у рамках реалізації проектів Програми Розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) і Глобального екологічного фонду (ГЕФ) в Україні та Республіці Білорусь, за підтримки Міністерств охорони природи обох держав були підготовлені та подані до Бюро Рамсарської Конвенції заяви на надання водно-болотному угіддю «Прип'ять-Стохід-Простир» статусу Рамсарської території. У 2009 р. обидві сторони одержали дипломи про визнання міжнародного статусу охорони даного транскордонного водно-болотного угіддя. Таким чином, територія заплави річки Прип'ять була включена до списку водно-болотних угідь міжнародного значення.

Прес-конференція, присвячена входу Національного природного парку «Прип'ять-Стохід» до трансграничної українсько-білоруської території «Стохід-Прип'ять-Простир»

У 2007 рр. у рамках реалізації проектів Програми Розвитку Організації Об'єднаних Націй Рамсарська територія «Прип'ять-Стохід-Простир» об'єднує білоруський заказник «Простир», Рамсарську територію «Заплава річки Стохід», частину українського Національного природного парку «Прип'ять-Стохід» (Волинська область) і заплаву річки Прип'ять регіонального ландшафтного парку «Прип'ять-Стохід» (Рівненська область). Охоплюючи міжріччя річок Прип'ять, Простир, Стир і Стохід, ця територія виступає акумулятором вологи та сприяє збереженню водності найбільшого водотоку регіону. Водночас вона є загальним природним комплексом, що об'єднує дві держави, які повинні забезпечувати її охорону.

Сьогодні співробітництво між природоохоронними органами обох держав продовжує розвиватися. На державному рівні підготовлено до підписання Угоду між Міністерством охорони навколишнього природного середовища України та Міністерством природних ресурсів і охорони навколишнього середовища Республіки Білорусь «Про співробітництво в галузі охорони та стійкого використання транскордонних природоохоронних територій».

У рамках реалізації проектів ПРООН/ГЕФ плануються заходи, які активно сприятимуть розвитку співробітництва на регіональному рівні між Національним природним парком «Прип'ять-Стохід» (Волинська область, Україна) і Державною природоохоронною установою «Ландшафтні заказники республіканського значення «Середня Прип'ять» і «Простир» (Пінська область, Республіка Білорусь) щодо стійкого управління, охорони та використання транскордонного водно-болотного угіддя «Прип'ять-Стохід-Простир» шляхом розробки та впровадження сучасних методів екологічного менеджменту, створення системи екологічного моніторингу, забезпечення ефективної охорони території та інтенсивного розвитку туризму. Планується залучити науково-дослідні інститути обох держав до підготовки науково-обґрунтованих і взаємопогоджуваних планів управління територіями Білорусі та України, які є частиною транскордонного водно-болотного угіддя «Прип'ять-Стохід-Простир», а також до вирішення проблеми охорони та відновлення його природних екосистем.

Робота по збереженню єдиної природної системи - це тривалий і складний процес, оскільки охоплює багатосторонні інтереси країн з різним законодавством. Співробітництво включає не тільки питання охорони транскордонної Рамсарської території з її цінними природними екосистемами, але й роботу з населенням, і розвиток прикордонних і ділових відносин (водного та лісового господарства, експлуатацію транспортних шляхів, використання природних ресурсів у рекреаційних цілях). Рішення усіх цих питань вимагає тривалої і цілеспрямованої роботи, насамперед, міжнародного характеру, оскільки не може здійснюватися в межах однієї держави.

Співпраця швидко розвивається завдяки активності як природоохоронних відомств двох держав, так і міжнародних проектів ПРООН/ГЕФ «Зміцнення управління та фінансової стійкості національної системи природоохоронних територій в Україні» (Україна) і «Створення умов для стійкого функціонування системи охоронних водно-болотних угідь у білоруському Поліссі (підвищення ефективності їх управління та вдосконалення практики землекористування)» (Республіка Білорусь). Діяльність ініціатив спрямована на збереження біологічного різноманіття та забезпечення стійкого розвитку природоохоронних територій, що має вирішальне значення для обох держав. Підписання Угоди між Міністерством охорони навколишнього природного середовища України та Міністерством природних ресурсів і охорони навколишнього середовища Республіки Білорусь «Про співробітництво в галузі охорони та стійкого використання транскордонних природоохоронних територій» створить можливості для збереження єдиної природної спадщини в цьому прикордонному районі. Перспективні плани співпраці будуть включати заходи з охорони природи, дослідження та управління ресурсами для реалізації кожною державою-учасником. Насамперед, двома сторонами будуть розроблені та погоджені плани управління транскордонною Рамсарською територією. Ці плани також будуть обговорюватися з місцевим населенням, щоб максимально враховувати його інтереси. Поняття «природоохоронна територія» не повинне відлякувати місцевих жителів. Необхідно створити баланс між споживанням та захистом природних ресурсів, що важливо не тільки для мешканців території, але й для туристів. У перспективі, спільне керування водно-болотним угіддям, розширення існуючих і створення нових природоохоронних територій, інтенсивний розвиток туристичної діяльності призведуть до організації нових робочих місць і росту рівня життя в цьому регіоні.

Необхідно також розробити заходи, які будуть спрямовані на запобігання/скорочення будь-якого можливого забруднення навколишнього середовища, а також – на регулювання використання природних ресурсів (лісового господарства, водного господарства тощо). Особливої уваги вимагає узгодження з органами охорони природи питань розвитку туристичної діяльності у регіоні, з урахуванням стану рослинного та тваринного світу, а також з метою запобігання деградації природних екосистем.

У планах управління транскордонним водно-болотним угіддям «Прип'ять-Стохід-Простир» будуть передбачені також заходи, спрямовані на збереження та відновлення тих рідких видів диких тварин і дикоросів, що перебувають під загрозою зникнення. Крім того, спільними зусиллями заплановано рішення таких важливих для цього регіону проблем, як оптимізація ведення лісового господарства та використання транспортної інфраструктури, удосконалення структури землекористування, відновлення гідрологічного режиму тощо.

У планах управління транскордонним водно-болотним угіддям «Прип'ять-Стохід-Простир» будуть передбачені також заходи, спрямовані на збереження та відновлення тих рідких видів диких тварин і дикоросів, що перебувають під загрозою зникнення. Крім того, спільними зусиллями заплановано рішення таких важливих для цього регіону проблем, як оптимізація ведення лісового господарства та використання транспортної інфраструктури, удосконалення структури землекористування, відновлення гідрологічного режиму тощо.

Починаючи з 90-х років минулого століття, на даній території проводились численні міжнародні орнітологічні та комплексні експедиції, але і сьогодні угіддя потребує моніторингу та наукових досліджень. Розробка системи моніторингу на території водно-болотного угіддя вимагає тісної співпраці між міністерствами обох держав, органами управління природоохоронними територіями, науково-дослідними інститутами та командами проектів ПРООН/ГЕФ.

Розвиток міжнародного туризму передбачає створення інформаційних центрів на території національного природного парку «Прип'ять-Стохід» і Державної природоохоронної установи «Ландшафтні заказники республіканського значення «Середня Прип'ять» і «Простир», а також проведення широкої інформаційної кампанії з метою інформування місцевого населення щодо кордонів і режиму функціонування Рамсарської території «Прип'ять-Стохід-Простир».

Список природних територій, які мають особливий режим охорони і які увійшли до складу транскордонної Рамсарської території «Прип'ять-Стохід-Простир»

Таблиця 1

Назва	Розміщення	Площа, га	Міжнародний статус	Рік створення	Підпорядкування
Національний природний парк «Прип'ять-Стохід»	Волинська область, Україна	39 315,5	IUCN Категорія II, 2 Рамсарських угіддя (критерії 1,2,3,5,8). Критерії IBA: A1, A4i, A4iii, B1i, B2, B3. Типи заболочених територій: M, U, Tr, O, Ts, W, U, Xf, Xr, 4, 8, 9.	2007	Державній службі заповідної справи при Мінприроди України
Регіональний ландшафтний парк «Прип'ять-Стохід»	Рівненська область, Україна	22 330	IUCN Категорія V. Типи заболочених територій: M, U, Tr, O, Ts, W, Xr, 4, 8.	1995	
Рамсарська територія «Заплава річки Стохід»	Волинська область, Україна	10 000	Рамсарське угіддя (критерії 1, 2, 3, 5, 8). Тип ВБУ: M, Tr, O, Ts, U, W, Xf, Xr, 4, 9.	1995	
Республіканський ландшафтний заказник «Простир»	Брестська область, Республіка Білорусь	9 500	Територія важлива для птахів (IBA) (критерії A1, B3) Рамсарське угіддя (критерії 1, 2, 4, 8)	1994	Пінському райвиконкому

Національний природний парк (НПП) «Прип'ять-Стохід»

Межа НПП «Прип'ять-Стохід»

Парк розташований на українській стороні в долині верхньої Прип'яті (північ Волинської області, Любешівський район), на кордоні з Республікою Білорусь. Свою назву він одержав від двох річок, для збереження водних ресурсів яких і був створений національний парк.

Характерною особливістю річок Прип'яті та Стоходу є розгалуженість русел у вигляді численних рукавів, затонів, стариць, серед яких розкидано безліч заболочених і піщаних островів. Більша частина території парку (43%) покрита природними мальовничими болотами, 25% – лісами, 10% – заливними луками. Його територія є ареалом проживання 271 видів хребетних тварин, серед яких ссавців – 45 видів, птахів – 180, риб – 28, круглоротих – 1, земноводних – 11, рептилій – 6. Багатство та різноманіття фауни парку, а також особлива цінність ділянок заплави річки Прип'ять для гніздування та міграції водоплавних птахів, обумовили надання деяким його ділянкам статусу територій особливо важливих для птахів (IBA), серед яких: «Долина Прип'яті», «Орехівські озера» і «Долина річки Турії»; 2 особливо цінних водно-болотних угіддя: «Заплава річки Прип'ять» і «Заплава річки Стохід» були включені до списку Рамсар. Особливо тісна співпраця встановлена між адміністрацією парку та Франкфуртським зоологічним товариством (Федеративна Республіка Німеччини).

Із 2008 року територія парку є пілотною територією проекту ПРООН/ГЕФ «Зміцнення управління та фінансової стійкості природоохоронних територій в Україні». У заповідній зоні парку заборонені всі види господарської та рекреаційної діяльності. На інших ділянках провадиться (однак лімітується та контролюється) традиційне природокористування - полювання, рибалка, ведення лісового господарства.

Регіональний ландшафтний парк (РЛП) «Прип'ять-Стохід»

Розташований у долині верхньої Прип'яті на кордоні з Республікою Білорусь (північ Рівненської області, Зарічненський район). Водойми та болота займають більше 40% території, ліси – 25%, вологі луки – 10%. Фауна представлена 26 видами ссавців, 160 видами птахів, 5 рептиліями, 9 земноводними та 19 видами риб. 19 видів рослин та 26 видів тварин було занесено до ЧКУ, 13 видів хребетних тварин – до Європейської Червоної книги, 11 видів – до МСОП (8 видів хребетних і 3 види безхребетних тварин). Дана територія є місцем проживання величезної популяції качок, лисок, чапель, болотних птахів і прудкої очеретянки. З метою посилення охорони унікального біорізноманіття природних екосистем цього регіону, на базі РЛП «Прип'ять-Стохід» заплановано створення Національного природного парку «Нобельський».

Рамсарська територія «Заплава річки Стохід»

Водно-болотне угіддя представлено річками, озерами, болотами, торфовищами, заплавами островами та луками. Найбільше за площею та найкраще за станом збереження природних екосистем Поліського регіону, воно включає ландшафтні заказники «Стохід», як загальнодержавного (4420 га), так і місцевого значення (1 572 га), а також гідрологічні заказники «Гулівський» (401 га) і «Седлищенський» (350 га), частину НПП «Прип'ять-Стохід». Склад флори та фауни є типовим для Поліського регіону.

Ця територія має важливе значення як місце гніздування та міграції величезної кількості водно-болотних птахів (щорічно в період сезонних міграцій тут перебуває близько 50 тис. птахів). Всього в угідді зареєстровано 140 видів птахів, 6 видів плазунів і 11 видів амфібій, зокрема, рідкий вид – ропуха очеретяна (*Bufo calamita*).

Республіканський ландшафтний заказник «Простир»

Межа Республіканського ландшафтного заказника «Простир»

Значний за площею масив низинних боліт і гідрофільних лугових співтовариств, розташований у межріччі Прип'яті, Простиря та Стиру (Пінський район, Брестська область, Республіка Білорусь) на кордоні з Україною. Заказник має міжнародний статус території важливої для птахів (IBA) і водно-болотного угіддя міжнародного значення (Рамсарської території).

Угіддя є місцем проживання ряду видів птахів, що перебувають під загрозою глобального зникнення, насамперед, очеретянки прудкої (*Acrocephalus paludicola*), чисельність якої в окремі роки може досягати 100 пар, а також великого підорлика (*Aquila clanga*), стійке угруповання якого складається з 4 пар.

Основною формою господарської діяльності на території заказника є сінокосіння.

Трансмежавая Рамсарская тэрыторыя «Прыпяць-Стаход-Прастыр»: развіццё сумеснай прыродаахоўнай дзейнасці Украіны і Рэспублікі Беларусь

Уступ

У 2009 г. адзін з найбуйнейшых комплексаў поймавых лугоў і балот, размешчаны на сумежжы дзвюх дзяржаў – Рэспублікі Беларусь і Украіны – атрымаў статус *Рамсарскай тэрыторыі “Прыпяць-Стаход-Прастыр”*. Гэта ўнікальнае водна-балотнае ўгоддзе агульнай плошчай 38 856 га, якое захавалася ў натуральным стане пасярод урбанізаванай Еўропы. Балоты з’яўляюцца адным з самых адметных, важных і, адначасова, крохкіх тыпаў натуральных экасістэм. Гэта – месца пражывання вялікай колькасці раслін і жывёл, многія з якіх належаць да рэдкіх і знікаючых відаў. Цяжка пераацаніць значнасць балот і для чалавека. Тут растуць такія ягады як журавіны, дурніцы, брусніцы. Балоты таксама з’яўляюцца адзіным асяроддзем вырасцання цэлага шэрагу важных лекавых раслін. Вялікую каштоўнасць маюць балотныя экасістэмы і ў якасці паляўнічых угоддзяў, а таксама як крыніцы альтэрнатыўнай энергіі – біямасы. У глабальным дачыненні балоты займаюць другое месца пасля Сусветнага акіяна па паглыннанні цяплічных газаў. Іх газарэгулятарная, кліматаўтваральная, біялагічная, рэсурсава-сыравінная і шматлікія іншыя функцыі і ёсць прычынай той асаблівай увагі, якая надаецца ім ва ўсім свеце. Стварэнне адзінай трансмежавай тэрыторыі з’яўляецца вельмі перспектыўным крокам для нармалізацыі гідралагічнага рэжыму і перадухілення дэградацыі прыродных экасістэм гэтага ўнікальнага еўрапейскага рэгіёна.

У 1971 г. была падпісана **Міжнародная канвенцыя аб водна-балотных угоддзях** (г. Рамсар, Іран). Паводле гэтай глабальнай міжнароднай дамовы, само абвяшчэнне, што пэўнае водна-балотнае ўгоддзе “мае міжнароднае значэнне”, і ўключэнне яго ў Спіс Канвенцыі азначае, што дзяржава прымае на сябе абавязкі ажыццяўляць сваю дзейнасць на дадзеным угоддзі такім чынам, каб спрыяць захаванню і ўстойліваму выкарыстанню водна-балотнага ўгоддзя, а таксама садзейнічаць ахове, кіраванню і рацыянальнаму выкарыстанню рэсурсаў мігруючых вадаплаўных птушак.

Геаграфічныя асаблівасці Рамсарскай тэрыторыі “Прыпяць-Стаход-Прастыр”

Гэтая тэрыторыя ўваходзіць у склад Палескай нізіны. Тут прадстаўлены некранутыя поймавыя нізінныя балоты і паплавы, раней шырока распаўсюджаныя, а зараз практычна зніклыя ў Цэнтральнай Еўропе. Поймавы ландшафт рознай ступені дрэнаванасці, з лугамі на дзярновых забалочаных глебах, з’яўляецца маладым, бо яго фармаванне пачалося ў другой палове галацэну і працягваецца дагэтуль. Шматлікія сляды ўздзеяння ледавіка засталіся ў выглядзе вялікіх пясчаных дзюнаў. Літалагічную аснову паверхневых адкладанняў фармуюць алювіяльныя пяскі, водна-ледавіковыя пяскі і супяскі. Глебы гэтай тэрыторыі маюць складанае мазаічнае распаўсюджанне з прычыны высокага ўзроўня глебавых і грунтовых вод, які ўплывае на развіццё працэсаў забалочвання і фармаванне тарфяна-балотных, а ў паніжэннях алювіяльна-гумусных, глеяватых і глеевых глебаў. На іх фармаванне значны ўплыў аказваюць магутныя разлівы рэк падчас вясновых паводак.

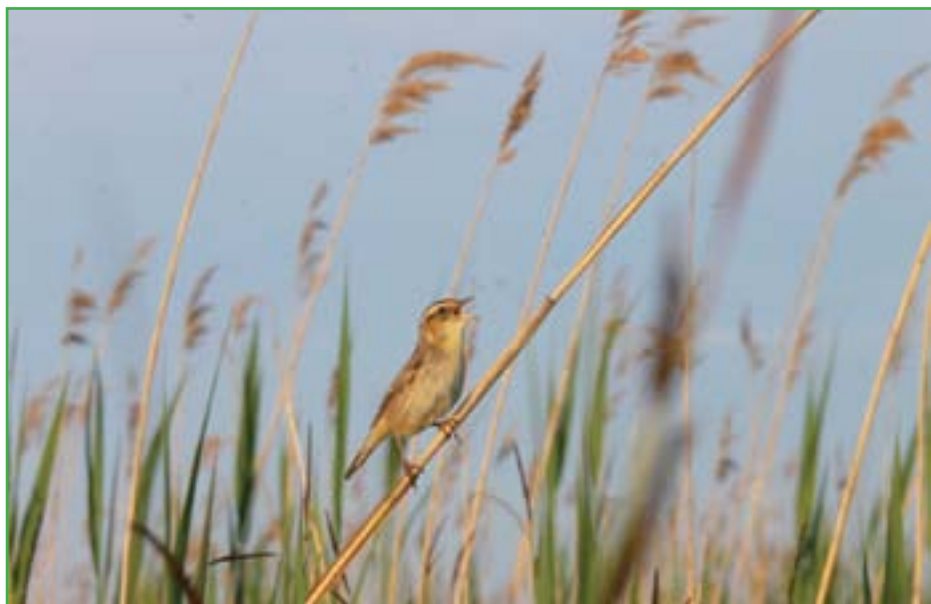
Рамсарска тэрыторыя
“Прыпяць- Стаход-Прастыр”

Клімат тэрыторыі абумоўлены яе месцазнаходжаннем ва ўмераных шыроты на захадзе Ўсходне-Еўрапейскай раўніны і аддаленасцю ад акіяна. Ён характарызуецца як умерана-кантынентальны — з умерана цёплым летам і мяккімі зімамі. Самым халодным месяцам з’яўляецца студзень, а самым цёплым — ліпень. Гадавыя амплітуды тэмпературы складаюць 23°C. Сярэднегадавая колькасць ападкаў дасягае 550-600 мм.

Іх максімум прыходзіцца на ліпень і жнівень. Вегетацыйны перыяд цягнецца 195-205 сутак (колькасць сутак з сярэдняй тэмпературай вышэй 6 °C).

Самымі буйнымі вадацёкамі рэгіёна з’яўляюцца рэкі Прыпяць, Стаход і Прастыр, рэчышчы якіх былі часткова змененыя, але сёння — заглеіліся і зараслі воднай расліннасцю. Улетку назіраецца “красаванне” вады, выкліканае мноствам сіне-зялёных водарасцяў. Прыпяць — рака меандрычнага тыпу са шматлікімі рукавамі, якая папаўняецца талымі, дажджавымі і грунтавымі водамі. Галоўны прыток Дняпра — другі па велічыні (даўжыня — 775 км) і першы па плошчы басейна (121 тыс. км²) — Прыпяць у сваім вярхоўі фармуе каля 80% аб’ёму дняпроўскай вады. Акрамя асноўных рэк, гідралагічная сетка рэгіёна прадстаўлена больш дробнымі вадаёмамі і вадацёкамі (рэкамі Гнілая Прыпяць, Стыр, Варацец), пратокамі, сістэмай каналаў, шматлікімі дробнымі і мелкаводнымі вадаёмамі на забалочаных участках поймы.

Прыродныя асаблівасці Рамсарскай тэрыторыі “Прыпяць-Стаход-Прастыр”

Трансмежавае водна-балотнае ўгоддзе “Прыпяць-Стаход-Прастыр” прадстаўлена, галоўным чынам, сістэмай балот, багнішчаў, забалочаных тэрыторый і тарфянікаў. Асаблівасці тэрыторыі вызначаюць характар мясцовай флоры і фаўны, якія адрозніваюцца высокай ступенню біразнастайнасці (тут знойдзена больш за 198 відаў хрыбетных жывёл і 550 відаў вышэйшых раслін).

Каштоўнасць прыродных супольнасцяў падкрэсліваецца значнай колькасцю відаў жывёл і раслін: рэдкіх і тых, якім пагражае знікненне. Усе яны, бяспрэчна, патрабуюць ашчаднага да сябе стаўлення і аховы. У цяперашні час 23 віды раслін занесены ў Чырвоную кнігу Украіны (ЧКУ), 22 віды – у Чырвоную кнігу Рэспублікі Беларусь (ЧКРБ), сярод іх: альдраванда пухіраватая (*Aldrovandeta vesiculosae*), шчыталіснік звычайны (*Hydrocotyle vulgaris*), сальвінія пływучая (*Salvinia natans*), баранец звычайны (*Huperzia selago*), бяроза каржакаватая (*Betula humilis*), вярба шызаватая (*Salix starkeana*), вярба лапландская (*Salix lapponum*), асака Дэвела (*Carex davalliana*), асака ценявая (*C. umbrosa*) і інш.

На тэрыторыі выяўлены віды, якія ахоўваюцца ў Еўропе (ахопленыя Бернскай канвенцыяй) – нагалаватка васільковая (*Jurinea cyanoides*), альдраванда пухіраватая (*Aldrovandeta vesiculosae*), венерын чаравічак сапраўдны (*Cypripedium calceolus*). На адкрытых участках балот дамінуюць асака збліжаная (*Carex appropinquata*) і асака омская (*C. omskiana*). Фрагментарна прадстаўлены чорнаалешнікі (*Alnus glutinosa*). У флоры тарфяных лугоў пераважае шчучка дзірваністая (*Deschampsia caespitosa*) і малінія блакітная (*Molinia coerulea*). На пясчаніках дамінуе булаваносец сівы (*Corynephorus canescens*); сярод воднай расліннасці – маннік вялікі (*Glyceria maxima*), трыснёг звычайны (*Phragmites australis*), асака (*Carex omskiana*, *C. acuta* і *C. acutiformis*), часта сустракаюцца гарлачык чыста-белы (*Nymphaea candida*) і гарлачык жоўты (*Nuphar lutea*). Узвышшы (“мінеральныя выспы”, грады і прырэчышчныя валы ў поймах рэк) пакрытыя поймавымі лугамі. Іх флора прадстаўленая пераважна дробнаасаковымі-злакавымі і рознатраўна-злакавымі расліннымі асацыяцыямі, якія раней былі шырока распаўсюджаныя ў Палессі, а зараз практычна зніклі на тэрыторыі Сярэдняй Еўропы.

Шмат відаў птушак і звяроў насяляюць толькі гэтую тэрыторыю, пазбягаючы памежных зон. Спецыфіка жывёльнага свету шмат у чым вызначаецца высокай ступенню забалочанасці тэрыторыі. Агулам, тут сустракаецца 198 відаў хрыбетных, сярод якіх 144 віды птушак, 23 віды млекакормячых, 17 відаў рыб, 9 відаў амфібіяў і 5 відаў рэптылій. Нацыянальны ахоўны статус маюць чорны бусел (*Ciconia nigra*), малы арлец (*Aquila pomarina*), арлан-белахвост (*Haliaeetus albicilla*), арол-вужаед (*Circus gallicus*), палявы лунь (*Circus cyaneus*), шэры жораў (*Grus grus*), вялікі кулён (*Numenius arquata*), пугач (*Bubo bubo*), вялікі грычун (*Lanius excubitor*), вяртлявая чаротаўка (*Acrocephalus paludicola*), звычайны гогаль (*Bucephala clangula*), цецярук (*Lyrurus tetrix*), чорная рыбацка (*Chlidonias niger*), белакрылая рыбацка (*C. leucopterus*), чарацкая жаба (*Bufo calamita*), малая кутора (*Neomys anomalus*), гарнастай (*Mustela erminea*), еўрапейская норка (*Mustela lutreola*), выдра (*Lutra lutra*), бабёр (*Castor fiber*), лось (*Alces alces*).

Выдра (*Lutra lutra*), драч (*Crex crex*), вяртлявая чаротаўка (*Acrocephalus paludicola*), шэры жораў (*Grus grus*) і арлан-белахвост (*Haliaeetus albicilla*) маюць міжнародны статус аховы відаў, якім пагражае глабальнае знікненне, у Еўропе.

Гэтая тэрыторыя з'яўляецца адным з самых важных у Еўропе месцаў гнездавання і канцэнтрацыі ў перыяд сезонных міграцый водна-балотных відаў птушак, і яе без перабольшання можна назваць “птушыным раем”. Размешчаная на перакрываванні двух буйнейшых міграцыйных шляхоў — Палескага і Балтыйска-Міжземнаморскага, у перыяд вясновай міграцыі на гэтай тэрыторыі збіраецца да 150 тыс. птушак (перш за ўсё, водна-балотных).

Сярод птушак, што тут гняздуюцца, дамінуюць шэрая чапля (*Ardea cinerea*), крыжанка (*Anas platyrhynchos*), качка-чырка (*Anas querquedula*), качка-лапаноска (*Anas clypeata*), лыска (*Fulica atra*), звычайны пагоніч (*Porzana porzana*), малы пагоніч (*Porzana parva*), кнігаўка (*Vanellus vanellus*), кулік-случок (*Tringa totanus*), вялікі грыцук (*Limosa limosa*), бакас (*Gallinago gallinago*), чорная (*Chlidonias niger*) і белакрылая рыбачкі (*C. leucopterus*), звычайны (*Locustella naevia*) і салаўіны цвыркуны (*L. luscinoides*), вяртлявая чаротаўка (*Acrocephalus paludicola*) ды інш. Сярод шматлікіх мігрантаў адзначаны шэрая гусь (*Anser anser*) (10 000 – 15 000 асобін), крыжанка (*Anas platyrhynchos*) (15 000 – 20 000), нырок-сівак (*Aythya ferina*) (6 000 – 10 000), лыска (*Fulica atra*) (8 000 – 12 000), баталён (*Philomachus pugnax*) (10 000 – 12 000), чорная рыбачка (*Chlidonias niger*) (4 000 – 6 000), шэры жораў (*Grus grus*) (да 1 200), вясковая ластаўка (*Hirudo rustica*) (да 20 000 асобін) ды інш.

Водна-балотнае ўгоддзе з'яўляецца важным месцам нерасту і крыніцай корму для рыб. Найбольшым багаццем тут характарызуюцца звычайныя і шырока распаўсюджаныя азёрна-рачныя віды рыб, якія дасягаюць высокай колькасці ва ўсім Палессі.

Да іх адносяцца шчупак (*Esox lucius*), плотка (*Rutilus rutilus*), чырвонапёрка (*Scardinius erythrophthalmus*), верхаводка (*Alburnus alburnus*), гусцера (*Blicca bjoerkna*), рачны акунь (*Perca fluviatilis*), звычайны ёрш (*Gymnocephalus cernuus*), лешч (*Abramis brama*) ды інш. У стаячых вадаёмах сустракаюцца залаты (*Carassius carassius*) і срэбны (*C. auratus*) карасі, лінь (*Tinca tinca*), звычайны ўюн (*Misgurnus fossilis*) ды інш. На гэтых абшарах жывуць 4 віды рыб (бялізна (*Aspius aspius*), касар (*Pelecus cultratus*), азёрны гальян (*Phoxinus phoxinus*), бычок-ганец (*Neogobius gymnotrahelus*), што маюць прыродаахоўны статус у адпаведнасці з катэгорыямі Міжнароднага саюзу аховы прыроды (МСАП), 14 відаў уключаныя ў Спіс відаў, што патрабуюць увагі МСАП. 8 відаў павінны ахоўвацца згодна з Бернскай канвенцыяй: быстранка, верхаводка, звычайная бялізна, звычайная аўсянка, касар, звычайны гарчак, звычайная шчыпоўка і звычайны ўюн ды інш.

У складзе герпетакомплексу зарэгістраваныя балотная чарапаха (*Emys orbicularis*), якая мае нацыянальны ахоўны статус (ЧКУ і ЧКРБ), чырвонабрухая жарлянка (*Bombina bombina*) і звычайная квакша (*Hyla arborea*), уключаныя ў Чырвоны спіс МСАП.

Вяртлявая чаротаўка (*Acrocephalus paludicola* Vieillot, 1817) – дробная вераб'епадобная птушка, занесеная ў Чырвоны спіс МСАП, як від, якому пагражае глабальнае знікненне, а таксама – у Дадатак 2 Бернскай канвенцыі, Дадаткі I, II Бонскай канвенцыі, ЧКУ і ЧКРБ. Цяпер у Рэспубліцы Беларусь гняздуецца 5 500 – 6 000 пар (51%) суветнай папуляцыі віду, ва Украіне — 2250-4400 (больш за 20%). Зімуе ў

Афрыцы, вяртаецца ў Еўропу ў красавіку. Выводзіць 4-6 птушанят. Найбольшая частка гнездавога арэала вяртлявай чаротаўкі прыходзіцца на Брэсцкую вобласць Беларусі, дзе зарэгістраваны самыя вялікія ў Еўропе і ў свеце папуляцыі гэтага віду. Ва Украіне каля 80% усёй папуляцыі засяроджана ў басейне ракі Прыпяць. Неабходныя захады па захаванні папуляцыі вяртлявай чаротаўкі прадугледжваюць ахову ўсіх месцаў яе гнездавання і аднаўленне асушаных балот, дзе раней гнездаваліся гэтыя птушкі.

Значэнне Рамсарскага пагаднення для пераадолення вынікаў антрапагеннага ўздзеяння на Палескай нізіне

На пачатку XX стагоддзя ў Палессі адсутнасць буйных прамысловых прадпрыемстваў, цяжкадаступнасць тэрыторыі і яе аддаленасць ад асноўных транспартных магістраляў спрыялі таму, што прырода рэгіёна захавала свае натуральныя рысы. Але ў выніку ўвядзення ў эксплуатацыю шэрагу асушальных сістэм і будаўніцтва дамбаў у 1974 г. адбыліся змяненні ў гідралагічным балансе і ўзроўневым рэжыме ўсёй тэрыторыі. Уся гэтая меліярацыйная сетка цяпер знаходзіцца ў закінутым стане. Абвалаванне і звужэнне рачных поймаў прывяло да ўзнікнення высокіх і працяглых паводак (часам да 3-4 месяцаў). Практычна штогод на працягу апошніх 10 гадоў узровень паверхневых вод складае 50-100 см і больш. Непакрытымі вадой застаюцца невялікія ўзвышаныя участкі ўздоўж берагоў рэк, грады ў міжрэччых рэк і краявыя зоны балот. Вядома, высокі ўзровень вады ў вясновы, а часам, у сувязі з паводкамі, і ў летні сезон, аказвае негатыўны ўплыў на стан прыродных экасістэм. У цяперашні час доўгапоемны рэжым, багацце вадацёкаў, старыц, праток і іншых пераўвільготненых угоддзяў моцна абмяжоўваюць гаспадарчае выкарыстанне дадзенай тэрыторыі і спрыяюць захаванасці яе водна-балотных комплексаў.

На пачатку 80-х гадоў у поймах рэк Прыпяць і Стаход была створана сетка заказнікаў розных узроўняў: гідралагічных, заалагічных, батанічных ды інш. У 1994 г. у міжрэччы Прыпяці, Прастыра і Стыры Пінскага раёна Брэсцкай вобласці (Рэспубліка Беларусь) быў створаны Рэспубліканскі ландшафтны заказнік "Прастыр", які мяжуе з Украінай. Практычна адначасова (у 1995 г.) дзеля паляпшэння гідралагічнай сітуацыі ў басейне ракі Прыпяць частка заказнікаў, размешчаных на тэрыторыі Валынскай і Ровенскай абласцей Украіны, была аб'яднаная ў рэгіянальны ландшафтны парк "Прыпяць-Стаход" (РЛП ПС). Сваю назву парк атрымаў ад назваў рэк, якія працякаюць па яго тэрыторыі. У 2007 г. дзеля ўзмацнення аховы тэрыторыі, частка РЛП, якая знаходзіцца ў Валынскай вобласці, атрымала статус Нацыянальнага прыроднага парка "Прыпяць-Стаход" (НПП ПС). На базе Ровенскай часткі РЛП ПС запланавана стварэнне Нацыянальнага прыроднага парка "Нобельскі" (Зарэчанскі раён).

У 2007 г. у рамках праектаў Праграмы развіцця Арганізацыі Аб'яднаных Нацый (ПРААН) і Глобальнага экалагічнага фонду (ГЭФ) ва Украіне і Рэспубліцы Беларусь пры падтрымцы прыродаахоўных Міністэрстваў абедзвюх дзяржаў былі падрыхтаваны і пададзены ў Бюро Рамсарскай Канвенцыі заяўкі на прысваенне дадзенаму водна-балотнаму ўгоддзю статусу Рамсарскай тэрыторыі. У 2009 г. абедзве краіны атрымалі дыплом аб прызнанні міжнароднага статусу аховы трансмежавага водна-балотнага ўгоддзя. Пойма ракі Прыпяць была ўключана ў спіс водна-балотных угоддзяў міжнароднага значэння.

Рамсарская тэрыторыя "Прыпяць-Стаход-Прастыр", па якой праходзіць мяжа дзвюх дзяржаў, аб'яднала беларускі заказнік "Прастыр", Рамсарскую тэрыторыю "Пойма ракі Стаход", частку ўкраінскага Нацыянальнага прыроднага парка "Прыпяць-Стаход" (Валынская вобласць) і пойму ракі Прыпяць Рэгіянальнага ландшафтнага парка "Прыпяць-Стаход" (Ровенская вобласць). Ахопліваючы міжрэчча Прыпяці, Прастыра, Стыры і Стахода, гэтая тэрыторыя выступае акумулятарам вільгаці і спрыяе захаванню паўнаводнасці найбуйнейшага вадацёку рэгіёна. Адначасова яна з'яўляецца агульным прыродным комплексам і, як адзінае водна-балотнае ўгоддзе, злучае абедзве дзяржавы, што павінны забяспечваць яе ахову.

У цяперашні час супрацоўніцтва паміж прыродаахоўнымі органамі абедзвюх дзяржаў працягвае развівацца. На дзяржаўным узроўні падрыхтавана да падпісання Дамова паміж Міністэрствам аховы навакольнага прыроднага асяроддзя Украіны і Міністэрствам прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя Рэспублікі Беларусь "Аб супрацоўніцтве ў галіне аховы і ўстойлівага выкарыстання трансмежавых прыродаахоўных тэрыторый".

У рамках праектаў ПРААН/ГЭФ плануецца мерапрыемствы, якія актыўна спрыяюць развіццю супрацоўніцтва на рэгіянальным узроўні паміж Нацыянальным прыродным паркам “Прыпяць-Стаход” (Валынская вобласць, Украіна) і Дзяржаўнай прыродаахоўнай установай “Ландшафтныя заказнікі рэспубліканскага значэння “Сярэдняя Прыпяць” і “Прастыр” (Пінская вобласць, Рэспубліка Беларусь) па ўстойлівым кіраванні, ахове і выкарыстанню трансмежавага водна-балотнага ўгоддзя “Прыпяць-Стаход-Прастыр” шляхам распрацоўкі і ўкаранення сучасных метадаў экалагічнага мэнэджменту, стварэння сістэмы экалагічнага маніторынгу, забеспячэння эфектыўнай аховы тэрыторыі і інтэнсіўнага развіцця турызму. Адначасова плануецца прыцягнуць навукова-даследчыя інстытуты абедзвюх дзяржаў да падрыхтоўкі навукова-абгрунтаваных і ўзаемаўзгодненых планаў кіравання тэрыторыямі Беларусі і Украіны, якія з’яўляюцца часткай трансмежавага водна-балотнага ўгоддзя “Прыпяць-Стаход-Прастыр”, а таксама да рашэння праблемы аховы і аднаўлення яго прыродных экасістэм.

Праца па захаванні адзінай прыроднай сістэмы з’яўляецца досыць працяглым і складаным працэсам, бо закранае шматбаковыя інтарэсы краін з рознымі заканадаўствам. Супрацоўніцтва ўключае не толькі пытанні аховы трансмежавай Рамсарскай тэрыторыі з яе каштоўнымі прыроднымі экасістэмамі, але і працу з насельніцтвам, а таксама развіццё памежных і дзелявых адносін (у прыватнасці гэта датычыць воднай і лясной гаспадаркі, эксплуатацыі транспартных шляхоў, выкарыстання прыродных рэсурсаў у рэкрэацыйных мэтах). Рашэнне ўсіх гэтых пытанняў патрабуе працяглай і мэтанакіраванай працы, перш за ўсё, міжнароднага характару, бо яна не можа здзяйсняцца ў межах адной дзяржавы.

Гэтае супрацоўніцтва даволі хутка развіваецца дзякуючы актыўнасці як прыродаахоўных ведамстваў дзвюх дзяржаў, так і міжнародных праектаў ПРААН/ГЭФ “Умацаванне кіравання і фінансавай устойлівасці нацыянальнай сістэмы прыродаахоўных тэрыторый ва Украіне” і “Стварэнне ўмоў для ўстойлівага функцыянавання сістэмы ахоўных водна-балотных угоддзяў у беларускім Палессі (павышэнне эфектыўнасці іх кіравання і ўдасканаленне практыкі землекарыстання)”. Дзейнасць ініцыятыў, накіраваная на захаванне біялагічнай разнастайнасці і забеспячэнне ўстойлівага развіцця прыродаахоўных тэрыторый, мае вырашальнае значэнне для абедзвюх дзяржаў. Падпісанне Дамовы паміж Міністэрствам аховы навакольнага прыроднага асяроддзя Украіны і Міністэрствам прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя Рэспублікі Беларусь “Аб супрацоўніцтве ў галіне аховы і ўстойлівага выкарыстання трансмежавых прыродаахоўных тэрыторый” створыць магчымасці для захавання адзінай прыроднай спадчыны ў гэтым памежным раёне. Перспектыўныя планы супрацоўніцтва будуць уключаць мерапрыемствы па ахове прыроды, даследаванні і кіраванні рэсурсамі для рэалізацыі кожнай дзяржавы-удзельніцай.

Перш за ўсё, двума бакамі будуць распрацаваныя і ўзгодненыя планы кіравання трансмежавай Рамсарскай тэрыторыяй. Гэтыя планы таксама будуць абмеркаваныя з мясцовым насельніцтвам, каб максімальна ўлічыць яго інтарэсы. Паняцце “прыродаахоўная тэрыторыя” не павінна адпужваць мясцовае насельніцтва, таму неабходна дасягнуць балансу ў разуменні дачынення чалавека да прыроды як яе спажыўца і абаронцы. І гэта важна не толькі для мясцовых жыхароў, але і для турыстаў. У перспектыве сумеснае кіраванне водна-балотнымі ўгоддзямі (ВБУ), пашырэнне наяўных і стварэнне новых прыродаахоўных тэрыторый, развіццё турыстычнай дзейнасці прывядуць да стварэння новых працоўных месцаў і росту ўзроўня жыцця ў гэтым рэгіёне. У той жа час неабходна распрацаваць захады, накіраваныя на перадухіленне альбо скарачэнне любога магчымага забруджвання навакольнага асяроддзя, а таксама на рэгуляванне выкарыстання прыродных рэсурсаў (лясной гаспадаркі, воднай гаспадаркі і інш.). Асаблівай увагі патрабуе ўзгадненне з органамі аховы прыроды пытанняў развіцця турыстычнай дзейнасці ў рэгіёне, з улікам стану расліннага і жывёльнага свету і дзеля перадухілення дэградацыі прыродных экасістэм.

У планах кіравання трансмежавым ВБУ “Прыпяць-Стаход-Прастыр” таксама будуць прадугледжаны мерапрыемствы, накіраваныя на захаванне і рэабілітацыю рэдкіх відаў дзікіх жывёл і дзікарослых раслін, а таксама відаў, якім пагражае знікненне.

Сумеснымі намаганнямі запланавана вырашаць такія важныя для гэтага рэгіёна праблемы, як аптымізацыя вядзення лясной гаспадаркі і выкарыстанне транспартнай інфраструктуры, удасканаленне структуры землекарыстання, аднаўленне гідралагічнага рэжыму і інш.

Пачынаючы з 90-х гадоў мінулага стагоддзя, на дадзенай тэрыторыі праводзіліся шматлікія міжнародныя арніталагічныя і комплексныя экспедыцыі, аднак правядзенне сумесных украінска-беларускіх навуковых даследаванняў ВБУ не страціла сваёй актуальнасці і цяпер. Распрацоўка сістэмы маніторынгу на тэрыторыі ВБУ патрабуе цеснага супрацоўніцтва паміж міністэрствамі абедзвюх дзяржаў, органамі кіравання прыродаахоўнымі тэрыторыямі, навукова-даследчымі інстытутамі і камандамі праектаў ПРААН/ГЭФ.

Развіццё міжнароднага турызму прадугледжвае стварэнне інфармацыйных цэнтраў на тэрыторыі Нацыянальнага прыроднага парка “Прыпяць-Стаход” і Дзяржаўнай прыродаахоўнай установы “Ландшафтныя заказнікі рэспубліканскага значэння “Сярэдняя Прыпяць” і “Прастыр”, а таксама правядзенне шырокай інфармацыйнай кампаніі дзеля інфармавання мясцовага насельніцтва аб межах і рэжыме функцыянавання ВБУ.

Спіс асабліва ахоўваных прыродных тэрыторый, якія ўвайшлі ў склад Трансмежавай Рамсарскай тэрыторыі “Прыпяць-Стаход-Прастыр”

Табліца 1

Назва	Размяшчэнне	Плошча, га	Міжнародны статус	Год утварэння	Падпарадкаванне
Нацыянальны прыродны парк «Прыпяць-Стаход»	Валынская вобласць, Украіна	39 315,5	IUCN Катэгорыя II, 2 Рамсарскіх угоддзі (крытэрыі 1,2,3,5,8). Крытэрыі IBA: A1, A4i, A4iii, B1i, B2, B3. Тыпы забалочаных тэрыторый: M, U, Tr, O, Ts, W, U, Xf, Xp, 4, 8, 9.	2007	Дзяржаўнай службе запаведных спраў пры Мінпрыроды Украіны
Рэгіянальны ландшафтны парк «Прыпяць-Стаход»	Ровенская вобласць, Украіна	22 330	IUCN Катэгорыя V. Тыпы забалочаных тэрыторый: M, U, Tr, O, Ts, W, Xp, 4, 8.	1995	Дзяржаўнай службе запаведных спраў пры Мінпрыроды Украіны
Рамсарская тэрыторыя «Пойма ракі Стаход»	Валынская вобласць, Украіна	10 000	Рамсарскае ўгоддзе (крытэрыі 1, 2, 3, 5, 8). Тып ВБУ: M, Tr, O, Ts, U, W, Xf, Xp, 4, 9.	1995	Дзяржаўнай службе запаведных спраў пры Мінпрыроды Украіны
Рэспубліканскі ландшафтны заказнік «Прастыр»	Брэсцкая вобласць, Рэспубліка Беларусь	9 500	Тэрыторыя, важная для птушак (IBA) (крытэрыі A1, B3) Рамсарскае ўгоддзе (крытэрыі 1, 2, 4, 8)	1994	Пінскаму райвыканкаму

Нацыянальны прыродны парк (НПП) “Прыпяць-Стаход”

НПП «Прыпяць-Стаход»

Размешчаны на ўкраінскім баку мяжы ў даліне верхняй Прыпяці (поўнач Валынскай вобласці, Любешаўскі раён), на мяжы з Рэспублікай Беларусь. Сваю назву парк атрымаў з-за дзвюх рэк, якія працякаюць па яго тэрыторыі. Менавіта для захавання іх водных рэсурсаў ён і быў утвораны. Характэрнай асаблівасцю гэтых рэк з'яўляюцца дзесяткі рукавоў, рэчышчаў, заток, старыц, сярод якіх раскідана мноства забалочаных і пясчаных выспаў.

Вялікая частка тэрыторыі парка (43%) пакрытая маляўнічымі і таямнічымі балотамі, якія захаваліся ў натуральным стане, 25% - лясамі, 10% - паплавамі. Яго тэрыторыя з'яўляецца таксама месцам жыхарства для 271 віда хрыбетных жывёл, сярод якіх млекакормячых – 45 відаў, птушак – 180, рыб – 28, кругларотых – 1, земнаводных – 11, рэптылій – 6 відаў. Багацце і разнастайнасць жывёльнага свету парка, а таксама асабліва каштоўнасць участкаў поймы ракі Прыпяць для гнездавання і міграцыі вадаплаўных птушак, абумовілі прысваенне некаторым яго ўчасткам статусу «Тэрыторыі, важных для птушак» (IBA), сярод якіх: “Даліна Прыпяці”, “Арэхаўскія азёры” і “Даліна ракі Турына”; 2 асабліва каштоўных водна-балотных угоддзі: “Даліна ракі Прыпяць” і “Даліна ракі Стаход” былі ўключаныя ў спіс Рамсарскіх тэрыторый. Асабліва цеснае супрацоўніцтва ўсталявана паміж адміністрацыяй парка і Франкфурцкім заалагічным таварыствам (Федэратыўная Рэспубліка Германія). З 2008 года тэрыторыя парка з'яўляецца пілотнай тэрыторыяй праекта ПРААН/ГЭФ “Узмацненне кіравання і фінансавай устойлівасці нацыянальнай сістэмы прыродаахоўных тэрыторый ва Украіне”. У запаведнай зоне парка забаронены ўсе віды дзейнасці. На іншых участках практыкуюцца (аднак абмяжоўваецца і кантралюецца) традыцыйнае прыродакарыстанне (паляванне, рыбная лоўля, вядзенне лясной гаспадаркі). НПП “Прыпяць-Стаход” - выдатнае месца для воднага, коннага і пешага турызму.

Рэгіянальны ландшафтны парк (РЛП) “Прыпяць-Стаход”

Размешчаны ў даліне верхняй Прыпяці на мяжы з Рэспублікай Беларусь (поўнач Ровенскай вобласці, Зарэчанскі раён). Вадаёмы і балоты займаюць больш за 40% тэрыторыі, лясы – 25%, паплавы – 10%. Жывёльны свет прадстаўлены 26 відамі млекакормячых, 160 відамі птушак, 5 – рэптыліяў, 9 – земнаводных і 19 відамі рыб. 19 відаў раслін і 26 відаў жывёл занесеныя ў ЧКУ, 13 відаў хрыбетных жывёл – у Еўрапейскую Чырвоную кнігу, 11 відаў - у Чырвоную кнігу МСАП (8 відаў хрыбетных і 3 віды бесхрыбетных жывёл). Дадзеная тэрыторыя з'яўляецца месцам пасялення вялізнай папуляцыі качак, лысак, чапляў, іншых балотных птушак і, самае галоўнае, вяртлявай чаротаўкі. Дзеля ўзмацнення аховы ўнікальнай біяразнастайнасці прыродных экасістэм гэтага рэгіёна на базе РЛП “Прыпяць - Стаход” запланавана стварэнне Нацыянальнага прыроднага парка “Нобельскі”.

Рамсарская тэрыторыя “Пойма ракі Стаход”

Дадзенае водна-балотнае ўгоддзе прадстаўленае рэкамі, азёрамі, балотамі, тарфянікамі, поймавымі выспамі і паплавамі. З'яўляючыся найбольшым па плошчы і найлепшым па стане захаванасці сярод натуральных экасістэм Палескага рэгіёна, яно ўключае ландшафтныя заказнікі “Стаход”, як агульнадзяржаўнага (4420 га), так і мясцовага значэння (1572 га), а таксама гідралагічныя заказнікі “Гуліўскі” (401 га) і “Сядлішчанскі” (350 га), частка НПП “Прыпяць-Стаход”. Склад расліннага і жывёльнага свету тыповы для Палескага рэгіёна. Гэтая тэрыторыя мае адмысловае значэнне як месца гнездавання і міграцыі вялізнай колькасці водна-балотных птушак (штогод у перыяд сезонных міграцый тут знаходзіцца каля 50 тыс. птушак). Усяго ва ўгоддзі налічваецца 140 відаў птушак, 6 відаў паўзуноў і 11 відаў амфібіяў, у прыватнасці, рэдкі від — чарацяная жаба (*Bufo calamita*).

Рэспубліканскі ландшафтны заказнік “Прастыр”

Рэспубліканскі ландшафтны заказнік
“Прастыр”

Уяўляе сабой значны па плошчы масіў нізінных балот і гіграфільных лугавых супольнасцяў, размешчаных у міжрэччы Прыпяці, Прастыра і Стыры (Пінскі раён, Брэсцкая вобласць, Рэспубліка Беларусь) на мяжы з Украінай. Заказнік мае міжнародны статус тэрыторыі, важнай для птушак, (IBA) і водна-балотнага ўгоддзя міжнароднага значэння (Рамсарскай тэрыторыі). Угоддзе з’яўляецца месцам пражывання шэрагу відаў птушак, якім пагражае глабальнае знікненне, у першую чаргу, вяртлявай чаротаўкі (*Acrocephalus paludicola*), колькасць якой у асобныя гады можа дасягаць 100 пар, а таксама — вялікага арляца (*Aquila clanga*), устойлівая групоўка якога тут складаецца з 4 пар. Асноўнай формай гаспадарчай дзейнасці на тэрыторыі заказніка з’яўляецца сенакашэнне.

Transboundary Ramsar Site «Pripjat-Stokhid-Prostyr»:

development of joint nature protection activity
between Ukraine and the Republic of Belarus

Introduction

In 2009, one of the largest complexes of floodplain and wetlands located on the border between Ukraine and the Republic of Belarus obtained the status of *Ramsar site "Prypyat-Stokhid-Prostyr"*. This is a unique well-preserved wetland complex in the center of urban Europe. Its total area is 38 856 ha.

Wetlands are the most unique, important and fragile natural ecosystems. The Polissya site is the habitat of variety of plants, animals and birds, many of which are rare and endangered species. It is difficult to underestimate the importance of wetlands for human life. Such wholesome and delicious berries as cranberry, whortleberry, cowberry, cloudberry can be found here. Wetlands are also characterized by a high diversity of medicinal plants. In addition, wetlands are valuable hunting lands as well as sources of alternative energy (biomass).

Globally, wetlands are the second in absorbing greenhouse gases after the World Ocean. Their gas regulating, climate-forming, biological, resource, raw material functions got special attention in the world. Establishment of the common transboundary site broadens possibilities for restoration of hydrological regime and prevention of degradation of natural ecosystems in this unique European region.

The Ramsar Convention (*The Convention on Wetlands of International Importance, especially as Waterfowl Habitat*) was developed and adopted in Ramsar (Iran) in 1971. In accordance with this global environmental treaty, assignment of international importance status to a wetland and its inclusion into the Ramsar List mean that the state takes obligations to manage this area in a way that it will guarantee preservation and sustainable use of this wetland, as well as conservation, management and wise use of migratory stocks of waterfowl.

Geographical characteristics of the Ramsar Site "Prypyat-Stokhid-Prostyr"

This territory belongs to the Polissyan lowland. Untouched floodplains and low-land swamps, which were widespread, but now have been almost destroyed in Central Europe, are represented here. The flood landscape of various drainage levels, with meadows on swamped soddy soils, is young because its formation started in the second half of the Holocene and still continues. Numerous remnants of Ace Age impact remained in a form of large sand-dunes. The lithologic basis of surface deposits is formed by alluvial sands, water-glacial sands and sand clay. Soils of this territory have complicated mosaic distribution as a result of high soil and ground water level, which leads to development of swamping processes, forming of peat-swamp soil, alluvial-humus, gleyey and gleyic soils in lowlands. Their formation was significantly affected by powerful river overflows during floods.

The Ramsar Site
"Prypyat-Stokhid-Prostyr"

This territory belongs to the Polissyan lowland. Untouched floodplains and low-land swamps, which were widespread, but now have been almost destroyed in Central Europe, are represented here. The flood landscape of various drainage levels, with meadows on swamped soddy soils, is young because its formation started in the second half of the Holocene and still continues. Numerous remnants of Ace Age impact remained in a form of large sand-dunes.

The lithologic basis of surface deposits is formed by alluvial sands, water-glacial sands and sand clay. Soils of this territory have complicated mosaic distribution as a result of high soil and ground water level, which leads to development of swamping processes, forming of peat-swamp soil, alluvial-humus, gleyey and gleyic soils in lowlands. Their formation was significantly affected by powerful river overflows during floods.

The climate is influenced by the location of the territory in temperate latitudes in the western part of the East-European Plain, far from ocean. The climate is characterized as temperate-continental – with moderately warm summers and relatively warm winters. January is the coldest month, and the warmest month is July. The amplitude of annual temperature is 23°C. The average annual amount of precipitations is 550-600 mm. Their maximum is observed in July and August. The vegetation period (the number of days with the average temperature higher than 6°C) lasts for 195-205 days .

The largest watercourses of this region are the Prypyat, Stokhid and Prostyr rivers, channels of which are partly diverted, and currently they have become silted and overgrown with aquatic vegetation. In summer, “water-bloom” caused by extensive development of blue-green algae is observed.. The Prypyat is a meander river with numerous arms that is fed by melt, rain and ground water. The Pripjat river is the second largest tributary of the Dnipro by the length (775 km) and is the largest by the basin area (121 thousand km²), This river forms about 80% of the Dnipro waterfowl in its upper course. Beside the key rivers, the hydrological network of this area is represented by smaller water bodies and watercourses (Gnylaya Prypyat, Styr, Vorotets rivers), arms, channel systems, numerous small and shallow lakes on swamped areas of floodplains.

Natural characteristics of the Ramsar Site “Prypyat-Stokhid-Prostyr”

The transboundary wetland “Prypyat-Stokhid-Prostyr” is mainly represented by the system of wetlands, swamps, swamped territories and peatlands. Specific features of the territory determine local flora and fauna, which are characterized by high level of biodiversity.

This area provides habitats for 198 vertebrate species and 550 vascular plants. Here there are a number of plants and animals that are rare for the region and require conservation measures.. 23 species of plants are listed in the Red Book of Ukraine (RBU), 22 species – in the Red Book of the Republic of Belarus (RBRB), (e.g., waterwheel plant (*Aldrovanda vesiculosa*), marsh pennywort (*Hydrocotyle vulgaris*), floating fern (*Salvinia natans*), northern firmoss (*Huperzia selago*), arctic dwarf birch (*Betula humilis*), Starke willow (*Salix starkeana*), downy willow (*Salix lapponum*), Davall’s sedge (*Carex davalliana*), hanging sedge (*C. umbrosa*)).

On this territory, there are also species, which are listed in the Bern Convention (e.g., sand junco (*Jurinea cyanooides*), waterwheel plant (*Aldrovanda vesiculosa*), Lady's-Slipper Orchid (*Cypripedium calceolus*)).

Peat-bogs are dominated by tussock grass (*Deschampsia caespitosa*) and purple moor grass (*Molinia coerulea*). Non-forested swamps are dominated by sedges, including fibrous tussock-sedge (*C. appropinquata*) and Omsk sedge. A smaller area is covered with black alder forests (*Alnus glutinosa*). Water vegetation is represented by reed mannagrass (*Glyceria maxima*), common reed (*Phragmites australis*), several species of sedges (*Carex omskiana*, *C. acuta*, *C. acutiformis*). Yellow water lily (*Nuphar lutea*) and white lily (*Nymphaea candida*) are widespread. Grey-hair grass (*Corynephorus canescens*) dominates on sand-soil floodplain. Elevated sites ("mineral islands", ridges and near-channel swells in river) are covered with floodplain meadows. Their flora is represented mainly by small cereal- sedge and motley-grass-cereal plant associations, which were wide-spread in Polissya in the past and have been destroyed on the territory of Central Europe. The fauna of the area is pre-determined by high swamping of the area. Overall, the territory of trans-boundary PA hosts 198 vertebrate species: 144 bird species, 17 fish species, 9 amphibian species, 5 reptile species, 23 mammal species.

The Red Data Book of Ukraine lists (RBU) black stork (*Ciconia nigra*), lesser spotted eagle (*Aquila pomarina*), white-tailed eagle (*Haliaeetus albicilla*), short-toed eagle (*Circaetus gallicus*), hen harrier (*Circus cyaneus*), common crane (*Grus grus*), Eurasian curlew (*Numenius arquata*), Eurasian eagle-owl (*Bubo bubo*), great gray shrike (*Lanius excubitor*), aquatic warbler (*Acrocephalus paludicola*), common goldeneye (*Bucephala clangula*), black grouse (*Lyrurus tetrix*), black tern (*Chlidonias niger*), white-winged black tern (*Chlidonias leucopterus*), natterjack toad (*Bufo calamita*), Miller's water shrew (*Neomys anomalus*), common weasel (*Mustela erminea*), European mink (*Mustela lutreola*), Eurasian otter (*Lutra lutra*), European beaver (*Castor fiber*), elk (*Alces alces*) etc.

IUCN Red List includes Eurasian otter (*Lutra lutra*), corncrake (*Crex crex*), white-tailed eagle (*Haliaeetus albicilla*), aquatic warbler (*Acrocephalus paludicola*), common crane (*Grus grus*). This area is of vital importance for migratory waterfowl, which is often named as the "bird paradise" in Europe.

During the period of seasonal migrations, this area, located at the crossing of two major migration corridors – Polissya and Baltic Mediterranean, is visited by 150, 000 birds. Regarding nesting birds, the most numerous are grey heron (*Ardea cinerea*), mallard (*Anas platyrhynchos*), garganey (*Anas querquedula*), northern shoveler (*Anas clypeata*), Eurasian coot (*Fulica atra*), spotted crake (*Porzana porzana*), little crake (*Porzana parva*), northern lapwing (*Vanellus vanellus*), common redshank (*Tringa totanus*), black-tailed godwit (*Limosa limosa*), common snipe (*Gallinago gallinago*), black tern (*Chlidonias niger*), white-winged tern (*Chlidonias leucopterus*), grasshopper warbler (*Locustella naevia*), Savi's warbler (*Locustella luscinioides*), aquatic warbler (*Acrocephalus paludicola*), etc.

The area provides habitats to migrating waterfowl, including greylag geese (*Anser anser*) (10,000-15,000 individuals), mallards (*Anas platyrhynchos*) (15,000-20,000), common pochards (*Aythya ferina*) (6,000-10,000), coots (*Fulica atra*) (8,000-12,000), ruffs (*Philomachus pugnax*) (10,000-12,000), terns (*Chlidonias niger*) (4,000-6,000), common cranes (*Grus grus*) (up to 1,200), and martins (*Hirudo rustica*) (up to 20,000) .

The wetland is also important place as a spawning and feeding ground for fish. Common and wide-spread inland fishes are abundant here (e.g., pike (*Esox lucius*), roach (*Rutilus rutilus*), rudd (*Scardinius erythrophthalmus*), bleak (*Alburnus alburnus*), silver bream (*Blicca bjoerkna*), perch (*Perca fluviatilis*), ruffe (*Gymnocephalus cernuus*), bream (*Abramis brama*)). In standing waters, such species as crusian carp (*Carassius carassius*), goldfish (*C. auratus*), tench (*Tinca tinca*), weatherfish (*Misgurnus fossilis*) can be found. This wetland area also provides a habitat for globally threatened species: 4 fishes – asp (*Aspius aspius*), knife (*Pelecus cultratus*), swamp minnow (*Phoxinus phoxinus*) and goad goby (*Neogobius gymnotrachelus*) which are listed in the IUCN Red List of Threatened Species. 14 species have a status of near threatened species, 8 species are listed in the Bern Convention (e.g., swamp minnow, bleak, asp, sunbleak, knife, bitterling, spined loach and weatherfish).

Among reptiles of this area, European pond turtle (*Emys orbicularis*) has a national protection status (RBU and RBRB). Additionally, European fire-bellied toad (*Bombina orientalis*) and European tree frog (*Hyla arborea*) are listed in the Red List of IUCN.

Aquatic warbler (*Acrocephalus paludicola* Vieillot, 1817) is a small songbird, which is listed as vulnerable in the IUCN Red List of Globally Threatened Species. It is also included into Annex I of the European Union Wild Birds Directive, in Appendix II of the Bern Convention and in Appendix I of the Bonn Convention, as well as in the RBU and RBRB. Nowadays, its major population in Belarus consists of 5,500-6,000 singing males, Ukraine – 2,250-4,400 and Poland – 2,700-3,460. The aquatic warbler winters in West Africa and returns to Central Europe in April. The aquatic warblers produce on average 4-6 fledglings per nest. The most important remaining breeding site is in Brest Region of Belarus, where the largest European and world populations of this species were registered. In Ukraine, approximately 80% of the whole population breeds in the Pripjat river floodplain. Necessary conservation measures for aquatic warbler include nest-site protection and habitat restoration.

Importance of the Ramsar Convention for Overcoming Consequences of the Human Activities within the Polissya Lowland

Due to absence of large industrial enterprises in Polissya and its remoteness from key roads, nature of this region is preserved in its pristine state at the beginning of the 20th century. However, because of construction of a number of draining systems and dikes in 1974, there are changes in the hydrological balance and regime of this unique territory. Nowadays the drainage network is abandoned. Sliding and narrowing of river floodplains resulted in high and long-lasting floods (sometimes up to 3-4 months). In general, during the last 10 years, the level of surface waters annually reaches 50-100 cm and more. Small elevated sites along river banks, ridges in interfluvies between rivers and edge swamp zones remain uncovered with water. High water levels in spring and sometimes those in summer caused by floods influence negatively on natural ecosystems. At the same time, the long-alluvial regime, excess of waterways, oxbows, channels, and other over-wetted lands strongly limit economical activities of this territory and contribute to preservation of its wetlands.

At the beginning of the 1980s a network of reserves with different protected status was established in the floodplains of the Prypyat and the Stokhid rivers (e.g., hydrological, zoological, botanical). In 1994 in the interfluvium of the Prypyat, Prostyr and Styr rivers of Pynsk district of Brest region (the Republic of Belarus) the Republican landscape reserve "Prostyr", which borders Ukraine, was established. Moreover, two protected areas located in Volyn and Rivne regions of Ukraine were merged into the "Prypyat-Stokhid" Regional Landscape Park (RLP PS) to improve the hydrological situation in the Prypyat river basin. The park was named after two rivers flowing on its territory. In 2007 a part of the RLP located in Volyn region received the national protection status ("Prypyat-Stokhid" National Nature Park). The National Nature Park "Nobelsky" is planned to be established on the remaining part of RLP PS (Zarichnensky district, Rivne region).

In 2007 in the frame of the projects United Nations Development Program (UNDP) and the Global Environmental Facility (GEF) in Ukraine and the Republic of Belarus with the support of the Ministry of Environmental Protection of both countries applications to receive a status of a Ramsar site were prepared and submitted to the Ramsar Convention Bureau.

In 2009 both parties received the diplomas on recognizing the international importance of a transboundary wetland. Thus, the territory of the Prypyat river floodplain was included into the Ramsar list.

Because Ukrainian protected areas ("Prypyat-Stokhid" NNP and the Prypyat river floodplain of the "Prypyat-Stokhid" RLP) and Belarusian Landscape Reserve "Prostyr" were joined into the Ramsar site, this area is located on the border of these two countries. Covering the Prypyat, Prostyr, Styr and Stokhid rivers interfluvium "Prypyat-Stokhid-Prostyr" Ramsar site accumulates water and contributes to preservation of the largest waterway of the region. Therefore, this Ramsar site must be protected by two countries.

Currently, collaboration between conservation authorities of both countries is developing. At the state level the Agreement between the Ministry of Environmental Protection of Ukraine and the Ministry of Natural Resources and Environmental Protection of the Republic of Belarus "On cooperation in the field of protection and sustainable use of transboundary protected areas" has been prepared for signing.

Within the framework of UNDP/GEF projects joint conservation activities are planned at the regional level. They will contribute to development of collaboration between the National Nature Park "Prypyat-Stokhid" (Volyn region, Ukraine) and the State Nature Protection Facility "Landscape Reserves of the Republican Significance "Middle Prypyat" and "Prostyr" (Pinsk region, the Republic of Belarus) to ensure sustainable management, protection and wise use of the transboundary wetland "Prypyat-Stokhid-Prostyr". The activities will include modern ecological management, ecological monitoring system, efficient protection, and green tourism. At the same time, research institutes of both countries will be involved into preparation of joint scientifically justified management plans for the transboundary Ramsar site "Prypyat-Stokhid-Prostyr", as well as its natural ecosystems protection and restoration.

Activities on preservation of transboundary natural ecosystems constitute quite a long and complicated process because it covers multilateral interests of the countries with different legislation systems. Collaboration includes not only protection of valuable natural ecosystems but also activities with local people and, development of bilateral relations (water management, fishery, forestry, use of transport routes, and natural resources for recreation). Solving these problems requires long-term and committed cooperation at the international level.

This collaboration develops quickly enough due to activities of both nature protection departments of the two countries and the UNDP/GEF international projects "Strengthening governance and financial sustainability of the national protected area system in Ukraine" (Ukraine) and "Catalyzing sustainability of the wetland protected area system in Belarusian Polissye through increased management efficiency and realigned land use practices" (the Republic of Belarus).

Activities aim to preserve biodiversity and ensure sustainable development of protected areas that is very important for both countries. Signing the Agreement between the Ministry of Environmental Protection of Ukraine and the Ministry of Natural Resources and Environmental Protection of the Republic of Belarus “On collaboration in the field of protection and sustainable use of transboundary protected areas” will develop the potential for conserving common natural heritage in this transboundary area. Further collaboration activities will include conservation measures, research and resource management implemented by each participating country.

First of all, the two parties will develop and approve plans for managing the transboundary Ramsar site. These plans will also be discussed with local people to include their interests. The concept of “nature protection territory” must not frighten off local people. Therefore, it is necessary to reach sustainability in nature resource use and nature protection. It is also important not only for local communities of the park but also for tourists. In the future joint wetlands management, enlargement of current protected areas and establishment of new ones, sustainable development of tourist activities will result in opportunities for employment and increase of welfare in this region. At the same time, it is necessary to develop measures aimed at preventing and reducing environmental contamination, as well as regulating use of natural resources (forestry, fishery, water management). Special attention should be drawn on approving development of tourist activities by environmental protection authorities and, taking into account conservation of natural ecosystems and prevention of their degradation.

Plans for transboundary wetland “Prypyat-Stokhid-Prostyr” management will also include activities aimed at preservation and rehabilitation of rare and endangered animals and plants.

Joint efforts should be directed to improve forest management, transport infrastructure, land-use system, and restoration of hydrological regime.

Starting from 1990s, a lot of international ornithological and complex field trips were conducted in this area. However, conduction of joint Ukrainian and Belarusian scientific studies of this wetland is still important. Development of wetland monitoring system requires close collaboration between the ministries of both countries, protected area management authorities, research institutions and UNDP/GEF project teams.

Development of international tourism will require establishment of information centers on the territory of the “Prypyat-Stokhid” NNP and the State Nature Protection Facility “Landscape Reserves of the Republican Significance “Middle Prypyat” and “Prostyr”, as well as development of a broad information campaign to raise local public awareness regarding the protected area limits and regime.

List of protected areas included into the transboundary Ramsar site «Prypyat-Stokhid-Prostyr» Table 1

Name	Location	Area, ha	International status	Year of creation	Supervision
«Prypyat-Stokhid» National Nature Park	Volyn region, Ukraine	39 315,5	IUCN Category 2, 2 Ramsar sites (criteria 1,2,3,5,8). Criteria IBA: A1, A4i, A4iii, B1i, B2, B3. Wetland types: M, U, Tp, O, Ts, W, U, Xf, Xp, 4, 8, 9.	2007	The State Agency for Protected Areas of Ukraine of the Ministry for Environmental Protection of Ukraine
«Prypyat-Stokhid» Regional Landscape Park	Rivne region, Ukraine	22 330	IUCN Category V. Wetland types: M, U, Tp, O, Ts, W, Xp, 4, 8.	1995	
Ramsar site «Floodplain of Stokhid river»	Volyn region, Ukraine	10 000	Ramsar site (criteria 1, 2, 3, 5, 8). Wetland types: M, Tp, O, Ts, U, W, Xf, Xp, 4, 9.	1995	
Republican Landscape Reserve «Prostyr»	Brest region, the Republic of Belarus	9 500	Criteria IBA: A1, B3 Ramsar site (criteria 1, 2, 4, 8)	1994	Pinsk district Executive Committee

“Prypyat-Stokhid” National Nature Park (NNP PS)

“Prypyat-Stokhid” National Nature Park

“Prypyat-Stokhid” National Nature Park is located in Ukraine in the upper Prypyat valley (northern part of the Volyn region, Lyubeshivsky district) on the border with the Republic of Belarus. The park was named after two rivers flowing on its territory and established to protect their water resources. Characteristic features of these rivers are multiple reaches, back-waters, oxbows, among which there are a lot of swamped and sandy islands.

The largest part of the park area (43%) is covered with picturesque and pristine wetlands, 25% - by forests, 10% - by floodplains. Its territory is a natural habitat for 271 species of vertebrates, among which mammals – 45 species, birds - 180, fishes - 28, cyclostomes - 1, amphibians - 11, reptiles - 6. Due to the richness and diversity of the park fauna, as well as unique value of the Prypyat river floodplain for nesting and migration of waterfowls, some areas received a status of Important Bird Areas (IBAs). They include “Prypyat Valley”, “Orehovskie Lakes” and “Valley of the Turiya river”. 2 especially valuable wetlands: “Prypyat river floodplain” and “Stokhid river floodplain” were included into the Ramsar List. Close collaboration was developed between park authorities and Frankfurt Zoological Society (the Federal Republic of Germany). Since 2008 the park is a pilot area of the UNDP/GEF project “Strengthening governance and financial sustainability of the national protected area system in Ukraine”. All types of human activity are prohibited within the zone of absolute reservation in the park. However, within other zones traditional nature resource use is still practiced, but is limited and controlled (hunting, fishing and forestry). The NNP “Prypyat-Stokhid” is an excellent place for water sport activities, equestrian tourism and hiking.

«Prypyat-Stokhid» Regional Landscape Park (RLP)

Regional Landscape Park (RLP) “Prypyat-Stokhid” is located in the upper Prypyat valley (northern part of Volyn region, Zarichensky district) on the border with the Republic of Belarus. Water bodies and swamps occupy more than 40% of the territory, forests - 25%, floodplains - 10%. Fauna is represented by 26 species of mammals, 160 species of birds, 5 species of reptiles, 9 species of amphibians and 19 species of fishes. 19 species of plants and 26 species of animals were included into the RBU, 13 species of vertebrates – into the European Red Book, 11 species – into the INCU (8 species of vertebrates and 3 species of invertebrates).

This territory is a habitat of big waterfowl populations. “Nobelsky” National Natural Park is planned to be established on the basis of RLP “Prypyat – Stokhid” to strengthen protection of unique biodiversity of this region

«Stokhid River floodplain» Ramsar site

This wetland is represented by rivers, lakes, swamps, peat-bogs, floodplain islands and meadows. This site has the largest area and the best preserved natural ecosystems in the Polissya region. It includes two landscape reserves “Stokhid” of the national (4420 ha) and local significance (1572 ha), hydrological reserves: “Gulyvsky” (401 ha) and “Sedlyshchensky” (350 ha), and a part of the “Prypyat-Stokhid” NNP. Flora and fauna are typical for Polissya region.

This territory is of great importance for nesting and migration of waterfowl. Every year, during seasonal migration period approximately 50 thousand birds are found here. In total, 140 species of birds, 6 species of reptiles and 11 species of amphibians including a rare species, a natterjack toad (*Bufo calamita*), were observed here.

Republican Landscape Reserve «Prostyr»

Republican Landscape Reserve «Prostyr»

A large wetland, which consists of swamps and hygrophilous meadow communities, is located in the interfluvium of the Prypyat, Prostyr and Styr rivers (Brest region, Pinsk district, the Republic of Belarus) on the border of Ukraine. The reserve has an international status of an Important Bird Area (IBA) and a wetland of international importance (Ramsar site). The area provides a habitat for a variety of rare and endangered birds, among which the most vulnerable is the aquatic warbler (*Acrocephalus paludicola*). The number of this species can reach 100 couples in some years. The greater spotted eagle (*Aquila clanga*) whose stable community consists of 4 couples is also a rare species found in this protected area. Hand hay-mowing is the key form of economical activities in this region.

Література/ Літаратура/ Literature:

1. Мельник В.С., Колісник Б.І. Літопис волинського лісу (Chronicle of the Volyn Forest). – Луцьк, «Волинська обласна друкарня», 2004. – 320 с.
2. Програма розвитку природно-заповідного фонду та формування регіональної екологічної мережі Рівненської області на 2010-2020 рр. (Program for development of the nature protection fund and forming of the regional ecological network of Rivne region for 2010-2020)– Рівне, 2009. – 36 с.
3. Червона книга України. Тваринний світ (The Red Book of Ukraine. Animals). – Київ, «Глобалконсалтинг», 2009. – 616 с.
4. Червона книга України. Рослинний світ (The Red Book of Ukraine. Plants). – Київ, «Глобалконсалтинг», 2009. – 912 с.
5. Разработка проекта плана управления республиканского заказника «Простырь». Книга 2. Отчет о научно-исследовательской работе по теме: Разработка проектов планов управления республиканского заказника «Средняя Припять» и «Простырь» (Drafting the management plan for the republican reserve "Prostyr". Vol. 2. Research report on the theme: Drafting management plans for the republican reserve "Middle Prypyat" and "Prostyr"). – Минск, 2007. – 98 с.
6. Щербак С.Д., Триліс В.В. Мандрівка Прип'ятським краєм. Путівник (Traveling in the Prypyat Area. Guide). – Київ, 2007. – 66 с.
7. Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовище існування водоплавних птахів. Рамсар, 2.02.1971. Із поправкою згідно з Паризьким протоколом від 3.12.1982 р. і Ріджинськими поправками від 28.05.1987 р. (Convention on wetlands of international significance, predominantly as a habitat for existence of waterfowls. Ramsar, 2.02.1971. With an amendment pursuant to Paris protocol of 3.12.1982 and Regina amendments of 28.05.1987) /Інструктивні матеріали із заповідної справи України. Т.4./ – К.: Київський еколого-культурний центр. Державна служба заповідної справи Мінприроди України, 2007. – С. 74-81.

Транскордонна Рамсарська територія «Прип'ять-Стокід-Простир»:
розвиток спільної природоохоронної діяльності
України і Республіки Білорусь

Трансмежова Рамсарська територія «Прыпяць-Стаход-Прастыр»:
развіццё сумеснай прыродаахоўнай дзейнасці Украіны і Рэспублікі Беларусь

Transboundary Ramsar Site «Pripyat-Stokhid-Prostyr»:
development of joint Ukraine-Belarus nature conservation activities